

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven
uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer
adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

E. R. Postma — Eindhoven

Zij zijn toch mijn volk?

Tegen-strijdigheden

„Op 9 april (1948) werd het dorpje Deir Yassin aangevallen door een gevechtsgroep van de Irgoen, waarvan Menachem Begin de leiding had. Van de naar schatting vierhonderd inwoners werden ruim tweehonderdvijftig, merendeels ouden van dagen, vrouwen en kinderen, in de meest letterlijke zin van het woord afgeslacht... Een der vaak gehoorde verontschuldiging is dat Deir Yassin een 'vergeldingsactie' is geweest voor de Arabische aanval op een joods gewondentransport naar het Hadassah-hospitaal op de Scopusberg (verlengstuk van de Olijfberg), waarbij alle voertuigen vernietigd werden en meer dan vijftig joden gedood. De Reymer vertelt over dit feit, dat op 12 april plaatsvond, drie dagen na Deir Yassin.” Aldus L. H. Grollenberg in „Voor een Israël zonder grenzen”, herziene uitgave, Baarn, 1977, pag. 43 v.

„Eind mei 1948 meldde Abdullah el-Tal, commandant van de tegen de Joden ingezette Jordaanse strijdkrachten: 'Slechts vier dagen na dat wij Jeruzalem binnentrokken werd de joodse wijk een joods kerkhof'. De synagogen werden paardestallen, in synagogen deden Arabische soldaten hun gevoeg, de boeken van de Kabbala op de brandstapel... hele reeksen graven als latrines gebruikt, één graf als benzinstation... Van de vijfendertig joodse godshuizen in het oude deel van Jeruzalem werden er bij de Jordaanse bezetting in mei 1948 vierendertig met de grond gelijk gemaakt. Een konvooi van joodse artsen en verpleegsters werd op 13 april 1948 overvallen: zevenentachtig doktoren en zusters gedood.” Zo de joodse schrijver Hans Habe in „Gelijk eens David”, Baarn 1971?, pag. 105.

De Hand in Israëls geschiedenis

Beiden schrijven geschiedenis, maar wie van beiden heeft nu de *ware* geschiedenis beschreven? Als het aanwijzen van de mensenhand in de geschiedenis al tot problemen leidt, hoeveel te meer dan als het gaat om Gods Hand in de geschiedenis!

Toch is het juist dát, wat de profeet in *Jes. 63 : 7-9* (en verder) onderneemt. Dat mocht en dat kon hij (toen?). Ook hij wist van een geteisterd en geplunderd Jeruzalem. En van een buurland Edom (Israëls bloedbroeder), dat zei: „die beide volken en die beide landen (Juda en Israël) zullen mij toebehoren, wij nemen ze in bezit...” (*Ez. 35:10*). Maar bovenal van Gods Hand in de geschiedenis: „Ik zal de gunstbewijzen des HEREN vermelden, de roemrijke daden des HEREN, naar alles wat de HERE ons heeft gedaan en naar de grote goedheid jegens het huis Israëls, welke Hij het betoond heeft naar zijn barmhartigheid en naar zijn vele gunstbewijzen.” Wat weet je van God zonder (die) geschiedenis in rekening te brengen? Terugzien betekent aan het zingen gaan (vgl. *Ps. 78; 106 e.a.*).

Gods gunst werd zichtbaar, tastbaar, hoorbaar in Israëls verleden, van het begin af, vanaf Egypte en de Sinai. Hoor Hem spreken over dit jonge volk: „Zij zijn toch mijn volk, kinderen die niet 'liegen', teleurstellen” (als de 'liggende' vijgeboom van *Mt. 21 : 18-22*).

Wat een grenzeloos... vertrouwen!

Misplaatst zeggen wij.

En wantrouwend denken wij: God weet alles vantevoren, dus wist Hij best dat Israël Hem bitter tegen zou vallen...

Akelig als je zó van God zou moeten denken, verdrietig, hope-loos... En wat verdrietig voor God zelf altijd zó te (moeten!) denken. Elk van

zijn woorden zou een onoprechte bijklank krijgen. Maar zo is het, zo is Hij niet! Hij is en was vol goed vertrouwen. Dat is zijn uitgangspunt. Een *levende* God wiens verbond („wij horen bij elkaar”) niet bij voorbaat ondermijnd wordt door de verflammende gedachte: paarden voor de zwijnen — ze deugen toch nergens voor... Nee, Hij ziet het wel zitten: mijn volk, kinderen die niet trouweloos worden. Je verwacht toch ook van je eigen kinderen niet bij voorbaat het ergste en het slechtste?

Nu, de HERE God ook niet!

De Redder is nabij

Sterker nog: „in al hun benauwdheid was ook Hij benauwd...” Zó dichtbij staat God bij zijn volk, bij zijn kinderen. Als ouders bij hun ziek, gewond, verdrietig, radeloos kind. Het bloed kruipt waar het niet gaan kan, zeggen wij over menselijke betrekkingen. zouden wij Gods begaan-zijn met zijn kinderen lager moeten aanslaan? Hij lijdt met hen mee (vgl. *Ex. 2 : 23, 24* bijv.) en doet er wat aan. Zo is de *levende* God, in tegenstelling tot de starre, onveranderlijke Allah van het mohammedaans fatalisme, bijvoorbeeld. Hij is echt „menselijk” zouden we bijna zeggen. Is „mensvormig” (anthropomorph) wel zo'n „vies” woord als het gaat om de levende relatie tussen God en zijn volk, zijn zóón (*Hos. 11 : 1*)?

„En de Engel zijns aangezichts heeft hen gered”: Niet maar: als de nood het hoogst is, is de redding nabij.” De Redder is nabij (*Ps. 91 : 14-16*). Dat heeft veel later een Paulus, toen hij écht de Bijbel had leren lezen, begrepen: „... zij dronken uit een geestelijke rots, welke met hen meeging, en die rots was de Christus.” (*1 Cor. 10 : 4*). Maar al bleven er voor profeten als die van *Jes. 63* heel wat vragen over als zij zochten en vorsten naar de zaligheid (redding) waarvan zij profeteerden (zoals op welke of hoedanige tijd... *1 Petr. 1 : 10 v.*), zij wisten van Gods Hand in Israëls geschiedenis. En die Hand was altijd nabij: „zie, Ik heb u in mijn handpalmen gegrift” (*Jes. 49 : 16*).

Waar is Hij, die...?

„In zijn liefde en zijn mededogen heeft Hij hen zelf verlost...”. Wanneer wij, zoals boven gezegd, hier onze argwaan en ons wantrouwen in stelling zouden brengen (Hij wist toch wat voor vlees Hij in de kuip had), dan betekent dat een regelrechte aantasting van de oprechtheid van God. Het zou betekenen een vraagteken zetten bij zijn liefde en zijn mededogen. Maar wat is grievender dan aan iemands liefde en oprechte bewogenheid twijfelen?

Eens sprak Jeremia tot Israël: „Ik gedenk de genegenheid van uw jeugd, de liefde van uw bruidstijd, toen gij Mij gevolgd waart in de woestijn... (*Jer. 2 : 2*).

Moeten wij zo'n betuiging van God brandmerken als huichelarij, als schijnheiligheid?

De profeet van *Jes. 63* neemt God — en dus ook Gods woorden — serieus. Dat behoort je toch altijd te doen? Als hij terugkijkt naar Israël prille volksbestaan, dan ziet hij Gods Hand: „... en Hij hief hen op en droeg hen al de dagen van ouds (van weleer)”.

Wat doe je als vader wanneer je met je kind een eind gaat wandelen? Als zijn kleine beentjes je niet meer kunnen bijhouden, als het moe wordt? Je tilt het op en draagt het verder. Als een kind was Israël — vergelijk maar eens de weergaloze schildering in *Ez. 16 : 1-14*. Als het adelaarsjong, dat door de ouden uit de horst wordt geduwd als het vliegrijk is. God onderschat de angst van het jong niet: Hij ving het angstig fladderend jong op en droeg het op arendsvleugelen naar de berg Sinai (*Ex. 19 : 4*; vgl. *Ps. 91 : 4*). Zou God niet weten welke angst er leeft bij dat jonge volk dat, uit Gosen gestoten, voor het eerst als volk op eigen benen moet staan en gaan? Maar Hij was nabij: Hij hief hen op en droeg hen al de dagen van weleer! Eerst als je die woorden serieus neemt, valt de volgende vraag (of is 't een klacht) te verstaan. Niet de vraag naar een nieuwe leider, naar een nieuwe Mosje (Mozes), bijv. Dayan. De vraag: waar is HIJ, die de herder zijner kudde voerde uit de wateren...? (*vs. 11*).

Het heil der kerken en de Evangelicals

Er is een merkbare stijgende invloed van de Bijbelgetrouwe Evangelische beweging zoals die tot ons in Nederland komt, vooral vanuit de Angelsaksische landen. Na de oorlog kregen we (in tijdsvolgorde) een afdeling van International Fellowship of Evangelical Students (IFES), de Evangelische Omroep (EO) en sedert vorig jaar ook een afdeling van de Evangelische Alliantie (EA).

Er is een beweging van Reformatische christenen en groepen naar deze Evangelische beweging. Het omgekeerde komt vrijwel niet voor. Er is vaak zelfs een tamelijk diep wantrouwen bij sommige Evangelischen tegen het Reformatische en met name tegen het Gereformeerde kerkelijk leven.

Zo wordt die stijgende invloed van de Evangelicals in ons land een storend en complicerend element in onze kerken en ook in de eenwording tussen de Christelijke Gereformeerde Kerken en de onze.

Er is veel goeds te zeggen van de IFES, van de EO en van de EA. Alleen al het feit dat het vurige verlangen leeft om Bijbelgetrouw te zijn en dat zo'n verlangen ook vorm krijgt is iets om zeer dankbaar voor te zijn. In deze tijd, waarin de boze raadsragen tegen Gods heilig Woord niet van de lucht zijn, is het alleen maar fijn als je ontdekt dat er ook nog andere mensen zijn. Veranderde mensen, die vast willen houden aan het heilig Evangelie. Verder heeft de internationale Evangelische beweging bijzonder veel gedaan aan zending en evangelisatie. Meer dan Gereformeerden van alle soort. Er is meer vrijmoedigheid en blijmoedigheid onder deze christenen dan onder mensen van de Gereformeerde Gezindte. Er zou wel meer op te noemen zijn. Het ontbreekt me bepaald niet aan waardering voor deze Evangelicals.

Toch is het spijtig en triest te zien dat er zo weinig invloed van het Gereformeerde leven zijn weg vindt naar de Evangelicals. Toen ik zelf als student al trachtte mijn steentje bij te dragen om de IFES in ons land te introduceren was daarbij onze gedachte in de Calvinistische Studenten Beweging heel duidelijk naar een wederzijdse beïnvloeding. Wij vonden dat we heel wat konden leren van de buitenlandse Bijbelgetrouwe studenten, maar omgekeerd meenden we ook dat de buitenlanders wel wat konden leren van het Gereformeerde en Cal-

kerkelijk leven

vinistische denken. Dat laatste is niet gebeurd, voorzover ik kan waarnemen.

—o—

In de Evangelische beweging zijn enkele zaken typerend, die voor ons van belang zijn in het verband met ons onderwerp. Men kent als grondslag richtlijnen, men heeft veel aandacht voor het persoonlijke geloofsleven en men is niet erg bezig met de eenheid, ook de zichtbare organisatorische, eenheid der kerken.

De EA kent richtlijnen die fungeren als een soort leerstellige grondslag. Die richtlijnen omvatten negen punten. De IFES kent een grondslag van 11 fundamentele waarheden. Met alle waardering voor dat wat genoemd wordt in deze grondslagen is er toch een tamelijk groot nadeel verbonden aan een puntsgewijze grondslag. Het wekt de indruk of de leer uit stukjes en beetjes bestaat en op die manier te belijden is. Maar er zijn niet veel waarheden. Er is maar één waarheid: Jezus Christus en het behoud door Hem alleen. Deze waarheid belijden we als christenen. Door deze waarheid worden we behouden. In de belijdenis van deze waarheid zijn de Reformatische belijdenisgeschriften ver te verkiezen boven wat onder Evangelicals gemeen goed is. De structuur b.v. van de Nederlandse Geloofsbelijdenis en van de oude Heidelbergse is anders dan het opsommen van waarheden. En de N.G.B. en de H.C. zijn in die structuur bepaald meer Bijbelgetrouw.

—o—

Veel van de aanhangers van de Evangelische richting zijn tegenstanders van de kinderdoop en spreken veel over de persoonlijke wedergeboorte. Het één zal wel samenhangen met het ander. Bij sommigen onder de Evangelicals is zelfs van een duidelijke irritatie sprake als de kinderdoop maar ter sprake komt. En: hoe reageren de Gereformeerden in deze Evangelische beweging? Nu, vaak door te zeggen dat het geschil over de kin-

pastorale notities

LEERTUCHT

Veel eerder dan Schillebeeckx had je Poels. Een geleerde in de wetenschappen van het Oude Testament. Men vertrouwde zijn onderwijs niet en hij werd weggepromoveerd naar Amerika. Ook daar achtervolgden hem de kerkelijke instanties die op de leer moeten toezien. Hij moest opnieuw van een leerstoel af. Hij is gaan werken in de Limburgse mijnstreek, meer als maatschappelijk werker dan als theoloog. Het schijnt, dat er nog een vergissing in het spel geweest is ook. De paus had de zaak-Poels verward met een kwestie over iemand anders. Je mag dan als paus onfeilbaar wezen, maar wanneer je bureau een rommeltje is of je

goeie bril zit toevallig in de overjas, die beneden hangt, dan ontstaan er betreurenswaardige misverstanden. Ik zeg niet, dat het zo gebeurd is, maar het zou toch kunnen? Niemand hoeft er wakker van te liggen, wanneer hoge kerkelijke instanties hem veroordelen. Die hebben immers al zo dikwijls misgekleund. We moeten ook geen leertuchttoefening (of aanzetten daartoe) hebben middels weekbladen en brochures. Wat ons wel veel zeggen mag, is het oordeel van de eigen gemeente. De broeders en zusters weten, hoe ze beoordelen moeten. Een theoloog zei onlangs voor de televisie: „Opstanding betekent natuurlijk niet, dat een lijk levend wordt”. Wanneer ik iets dergelijk zeggen zou in mijn preek, dan wilde de gemeente mij de volgende week niet meer horen. Dan werd vervuld wat de Here Jezus gezegd heeft: „De schapen zullen voorzeker een vreemde niet volgen, doch zij zullen van hem weglopen, omdat zij de stem der vreemden niet kennen”.

A. H. Algra, Sliedrecht

derdoop niet behoort tot de belangrijkste geschilpunten onder de christenen. Voor de EO-microfoon heb ik dit meer dan eens horen zeggen juist door mensen uit de Gereformeerde Gezindte. Ik hoorde het zeggen op vergaderingen. Zelfs in één van de weinige kerkdiensten die ik bijwoonde in een Free Evangelical Church werd ongelooflijk en dom uitgehaald tegen de kinderdoop. Ik heb geen bezwaar als men in de EA en in de EO zegt dat het geschil over de kinderdoop niet hoeft te verhinderen dat men samenwerkt als christenen. Ik deel die opinie. Maar tegelijk dient gezegd te worden dat waar in het protestantisme de kinderdoop geloofwaardig wordt het genadekarakter van de leer nog niet in volle diepte gezien wordt. Men zou zelfs wel de stelling kunnen verdedigen dat juist op het punt van het al of niet aanvaarden van de kinderdoop uitkomt of men echt alleen, geheel en al, uit genade leeft of ook nog een beetje uit de vrome werken. We hebben niet pas deel aan de genade Gods op grond van eigen voorafgaande geloofsbelijdenis. En overal waar niet uit een naïef Biblicisme de kinderdoop wordt ontkend is de vraag naar het genadekarakter van het heil aan de orde. Het is wel een belangrijke zaak die van de kinderdoop. Zie N.B.G. art. 34. Daarmee zal wel samenhangen de nadruk die men legt op de leer van de persoonlijke wedergeboorte. Het is onjuist de wedergeboorte centraal te stellen. Dat heeft in de Gereformeerde Kerken in het verleden dr A. Kuyper gedaan. Het leidde tot verwoesting. Het gebeurde en gebeurt in die stroming in ons

land die dr Woelderink de doperse geestesrichting noemde. Een deel nu van die doperse stroming in ons land en een deel van de Evangelicals hebben elkaar gevonden in de EO, in de EA en in de IFES. Centraal is in de Bijbel echter de leer van de rechtvaardiging van de zondaar uit genade alleen, zonder de werken. Dat is niet een waarheid onder anderen. Het is dé waarheid. Dat is niet de wedergeboorte. We moeten dat zien om ons levens wil. Zeker is de wedergeboorte onmisbaar. Johannes 3:3. Het oordelend spreken van de Heer tegen Nicodemus is ingebed in de boodschap van de vrijspraak van de zondaar. Wie Johannes 3 naleest zal het zien. De wedergeboorte van Nicodemus en van een ieder bestaat daarin dat men „aflaert” heil bij zich zelf te zoeken, bij de eigen werken zoals in het Farizeïsme, en men „aanleert” te zien louter en alleen op de aan het kruis verhoogde Christus. Heel onze wedergeboorte bestaat in het van harte aanvaarden van en in het volhardend leven uit de vrijspraak van de goddeloze, uit genade alleen. En geen vrijspraak van de vrome gelovige wedergeboren mens. Heel Gods werk in ons bestaat daarin dat wij van harte gaarne aanvaarden dat het heil *buiten ons* tot stand gekomen is door Jezus Christus. Als we belijdenis doen van de Gereformeerde religie! wordt ons zeer terecht gevraagd of we ons leven lang onze zaligheid *buiten onszelf* willen zoeken. Ons leven lang. En *in ons* is *nóóit* iets te vinden.

—o—

Het levensgevoel dat ik leerde kennen in de doperse geestesrichting — duidelijk beschreven door prof. Jager in dit blad — en het levensgevoel dat ik nu aantref bij sommige Evangelicals lijken op elkaar en zijn principieel gelijk. Het belangrijkste in het leven is, zo zegt men vaak, dat men weet wedergeboren te zijn. In de doperse geestesrichting is dat een droef gevoel. Bij de Evangelicals een blijmoedig gevoel. Maar gevoel is het. Als men de vraag stelt „hoe weet je nu zeker dat je deel hebt aan het heil in Christus?” dan wordt van Evangelische kant nog wel eens gezegd als antwoord „dat voel je”. Dat zijn stenen voor brood. Het is uiterst merkwaardig dat men bij alle Bijbelgetrouwe christenen op veel instemming kan rekenen als men wijst op het gevaar van het rationalisme. Maar deze zelfde christenen worden soms heel erg boos als men waarschuwt toch vooral niet op gevoel te drijven. Het gevoel is geen basis van onze zekerheid. Dat is alleen Gods Woord. Men is tegen rationalisme. Laat men ook tegen „sentimentisme” zijn. Want deze beide „ismen” zijn even gevaarlijk. In feite is dat „wedergeboren-gevoel” waarop men drijft een soort ingegoten-genade-leer, die de Reformatie heeft leren vrezen.

—o—

Men is niet erg bezig in de Evangelische beweging met de organisatorische eenheid van de kerken. Historisch gezien wel te begrijpen. Ook soms wel te waarderen. Als

men onnodig gezeur beu is. Veel van de Evangelicals zijn, wat hun afkomst betreft, aanhangers van de vrije kerk en vaak tegenstanders van meerdere vergaderingen. Het personalisme van de wedergeboorteleer loopt evenwijdig aan een verlangen naar gemeentelijke, plaatselijke zelfstandigheid. Zelfs is er in Amerika en in Engeland wel een verband aan te wijzen tussen de vrije kerk, de vrije staat en de vrije onderneming van het kapitalisme. Veel vrije kerken hebben in hun ontstaan als drijfveer gekend het „no bishop, no king”. De mensen van de vrije kerken sloegen in Engeland Karel I het hoofd af en hun nazaten stichtten later in een ongeoorloofde revolutie de Verenigde Staten. Het is geen wonder dat er bij ons mensen zijn die vanuit hun Evangelical-achtergrond vanuit de Angelsaksische wereld voorstanders zijn van de toevoeging in artikel 34 „of niet strekt tot heil van de gemeente”. Die voorkeur sloot goed aan bij de afkeer van alle hiërarchie onder Vrijgemaakten. Zo is men ook niet zo erg geporteerd voor enige uniformiteit die nu eenmaal onmisbaar is voor een groep kerken. En zowel bij ons als bij de Christelijke Gereformeerden zullen zij die de wedergeboorte centraal stellen, het zoeken van de eenheid niet hoog in het vaandel hebben.

In deze zin is de beweging van de Evangelicals niet gunstig voor de eenheid onder de Nederlands Gereformeerde Kerken en tussen de Nederlands Gereformeerde Kerken en Christelijke Gereformeerde Kerken.

P. J. van Kampen — Zeist

De Islam

„Een boog van crises strekt zich uit langs de oevers van de Indische Oceaan. Een gebied met kwetsbare sociale en politieke structuren, een gebied dat voor ons van vitaal belang is, wordt door verbroekeling bedreigd. De politieke chaos die hieruit kan voortkomen, zou wel eens veel elementen kunnen bevatten die onze waarden vijandig zijn en onze tegenstanders in de kaart spelen.”

Zbigniew Brzezinski

Deze woorden van president Carters persoonlijke adviseur, gesproken vóór de volle omvang van het Iraanse en het Afghaanse conflict bekend werd, geven aan hoe het Westen plotseling weer met het „Islamitisch probleem” geconfronteerd wordt.

Vele eeuwen lang heeft de Christenheid — Rooms en Protestant — de Islam als een anti-christelijke macht ervaren. Veelal heeft de relatie tussen de twee godsdiensten in conflictsituatie plaatsgevonden. De Kruistochten, die met tussenpozen twee volle eeuwen hebben geduurd, zijn

ontstaan naar aanleiding van de houding van Moslims tegenover het Heilige Graf. Zowel het uiterste westen, waar Spanje het slagveld was, alsook Oost-Europa, waar de Turken pas rond negentienhonderd hun invloed verloren, is er sprake van conflict geweest. Weinig bekend is het dat de Turken zelfs voor de poorten van Wenen hebben gestaan.

De bedreiging, die men in de Islam meende te zien, is na 1700 nog al verminderd.

Vanaf die tijd zijn veel traditioneel-Islamitische streken onder westers (koloniaal) beheer gekomen. De de-kolonisatie, die na 1945 allerlei gebieden onafhankelijk maakte, heeft voor een opmerkelijke groei van Islamitisch zelfbewustzijn gezorgd. De laatste radikalen en conservatieve regeringen willen gelijkelijk teruggaan naar de bronnen van de Islam. De Mohammedaanse wetgeving, met zijn drastische strafmaatregelen, is in allerlei landen weer ingevoerd. De invloed van de geestelijkheid is ook in een aantal landen zeer toegenomen. Daarmee is ook de positie van de christelijke minderheid beïnvloed.

Nu, zoveel eeuwen na de Kruistochten, lijkt aan Moslim-zijde weer het besef boven te komen dat de „Jihad”, de heilige oorlog, moet worden gevoerd. Volgens kenners is de fel anti-westerse houding niet slechts te verklaren uit b.v. de relaties die met de Sjah onderhouden zijn; het zou ook wel eens een reactie kunnen zijn op de eeuwen, waarin de „ongelovigen” het volk van Allah geknecht hebben.

In de artikelen, die in de komende weken zullen verschijnen, willen we daarom een poging doen om wat meer over de Islam aan de weet te komen. Uiteraard is dit een veel te groot onderwerp dan dat men dit op enkele pagina's voldoende aan de orde kan stellen. Niettemin is het zinnig om in een land, waar honderdduizenden Moslims wonen, meer te weten van hun geloof en hun levensverwachting. Bovendien moeten we als Christenen ons steeds weer opnieuw op de hoogte stellen van wat er in de Kerk, ook in Moslimlanden, gebeurt.

—o—

Achtereenvolgens hopen we aandacht te schenken aan:

- Ontwikkeling op politiek en religieus gebied.
Omdat de Islam een totalitair stelsel is, waarin politiek en godsdienst onontwarbaar verstrengeld zijn, is voor ons begrip van de wereld-politiek kennis van de godsdienst onontbeerlijk. Juist in de zeventiger jaren hebben zich nieuwe ontwikkelingen voorgedaan, die we aan het begin van de serie kort moeten noemen.
- Achtergrondgegevens betreffende de profeet Mohammed en zijn religieuze ontwikkeling.
- Informatie over de Islam als godsdienst, met geboden en plichten.
- De inhoud van de Koran en de plaats die gegeven wordt aan Issa (Jezus) en aan de „volkeren van het Boek”, de Joden en de christenen.
Er blijkt n.l. over de andere godsdiensten wel een bepaald oordeel te worden uitgesproken.
- Aandacht voor de positie van de christelijke minderheden in de Islamitische staten.
Deze is niet in alle landen gelijk.
- Een poging te komen tot een „theologie van de Islam”. Welke gedachten leven er over de relatie christelijk geloof-Islam?
- Een poging te doordenken welke opdracht we van de Here ontvangen t.a.v. „vreemdelingen in onze poorten”. Hebben wij (een) visie voor de gastarbeiders in ons land?

—o—

Ongetwijfeld is dat een ambitieus programma, dat voor niet-Islamoloog te hoog gegrepen kan zijn. Daarom wil ik vooral naar allerhande boeken verwijzen die in ons taalgebied (en in het engelse) verschenen zijn. Het is de bedoeling elke keer naar tenminste één werk te verwijzen, opdat zij, die zich nader oriënteren willen, informatie krijgen wat er allemaal op de markt verschenen is.

Als de belangstelling van sommigen gewekt wordt en er nadere studie van de „uitdaging van de Islam” gemaakt wordt, is het voornaamste doel bereikt.

D. W. L. Milo — Dalmally

VOOR U EN VOOR JOU

U hebt natuurlijk al gezien dat een titel als „voor u en voor jou” twee groepen lezers aanspreekt. Zoals wanneer een predikant aanheft met „broeders en zusters, jongens en meisjes”. Dan zijn oud en jong gezamenlijk aangesproken, de u-mensen en de jij-mensen. U tegenwoordig met een hoofdletter, afgekeken van zakenbrieven of van het Duits.

Zo hebben we in Nederland de oude gewoonte om volwassen mensen, die niet in ons dienstverband staan, met u aan te spreken; om jongeren met jij te bejegenen (en dan in het algemeen gesproken). Er zijn dus twee aanspreekvormen voor de tweede persoon, de hoogachtende en de gemeenzame. Mensen die elkaar hoogachten behouden een tijd lang de u-vorm. Leren ze elkaar beter kennen en vallen ze elkander niet tegen, dan wordt na afspraak het „u” verwisseld voor „jij”, echtparen gewoonlijk gemeenschappelijk en gelijktijdig.

Dat is op zichzelf niet zo gek. Nederland staat hierin zeker niet alleen. In Duitsland bijvoorbeeld, om dicht bij huis te blijven, vinden we het Sie tegenover het „du”. Geruime tijd spreken nette Duitsers elkander met Sie aan, voor ze elkaar „dutzen”, met jij en jou aanspreken. Dan zijn ze Dutz-Freunde en daar moet op gedronken worden. En nog een ding: in Duitsland is het Sie niet alleen een hoogachtende maar ook een afstandnemende vorm; tegenover een ondergeschikte blijft men Sie zeggen. En als het op schelden aankomt is het evenzeer Sie: Sie Affengesicht, Sie Schweinhund!

In het Frans iets dergelijks. Tegen mensen, met wie men op gemeenzame voet staat, zegt men „tu” en „toi”; tegen hogerstaande en op een afstand gehouden medemensen zegt men „vous”. Wanneer men de vous-mensen beter leert kennen en met hen een vriendschappelijke verhouding is aangegaan, wordt het tutoyer (in volksfrans: tutoyeren), elkaar met tu en toi aanspreken.

Deze algemeen beschaafd geachte tegenstellingen worden in ons land de laatste jaren even algemeen verdoezeld. We kunnen in het midden laten of dit verdoezelen winst of verlies voor beide partijen oplevert. Maar er is nog een aspect aan deze zaak. Dat willen we even uitmeten, eer we naar de Engelse taal kijken.

—o—

In het verkeer met de Heere onze God bestaat er verschil tussen het Nederlandse taaleigen en de andere moderne talen. Wij Nederlanders zullen God alleen met U aanspreken, geschreven zelfs met een hoofdletter. Dat doet de Duitser niet, dat doet de Fransman evenmin. Beiden spreken God de Heere met „du” en „tu” aan, dus op gemeenzame voet. Dat komt overeen met de gewoonte in beide landen, dat kinderen hun ouders op de gemeenzame toon mogen aanspreken. Behalve in het Fries (waar men God met „jou” aanspreekt) kent Nederland die vrijmoedigheid niet.

Daar zit natuurlijk de kerktaal en de bijbelvertaling achter. Zullen we eens een voorbeeld nemen? In onze statenvertaling luidt psalm 72:

O Godt, geeft den Koningh uwe rechten;
ende uwe gerechticheyt den sone des Konings;
Sy sullen en vreesen.

In de moderne berijmingstaal heet het:

Geef, Heer, de koning uwe rechten
en uw gerechtigheid aan 's konings zoon;

Bij Datheen:

Wilt doch u ghericht overgeven
Uwen Coninck o Heer
End' u Gerechtigheyt daar neven
Zynen Sone met eer. *)

Verder:

Van een yeder der onderdanen
Sult ghy steeds eer ontfaen;

*) We hebben hier „u” geschreven, waar de eigenlijke „v” als u werd uitgesproken.

Een volk dat sinds generaties geleerd heeft zijn God met „U” en met „Gij” aan te spreken, verandert dat niet gauw — tenzij het zijn God niet meer kent. Maar kijk nu naar Duitsland, waar de Franse psalmen door Ambrosius Lobwasser werden vertaald. Daar zong men psalm 72:

Du wolst deine Gericht, Herr, geben
dem König . . . (en)
Dich werden alle Menschen ehren
Und dir gehorsam sein.

Dat was letterlijk uit het Frans vertaald en voor de Duitser niet aanstotelijk. De oorspronkelijke Franse psalmen rekenden namelijk evenzeer met tu en toi. Zelfs Calvijn dichtte reeds in 1539 psalm 3:

Car tu es mon tresseur (en)
c'est toy, à brief parler . . .

Merkt u hoezeer de historische achtergrond de aanspreektermen van heden verklaart? Zoals de kerken van de reformatie af geleerd is, dat wil zeggen vanaf de dagen, dat de gelovigen zelf hun Heer en God mochten aanspreken, zo hebben ze het volgehouden. In Frankrijk en Duitsland stond men met God op vertrouwelijke voet; in Nederland bleef een afstand. Bevatte daar de vreze des Heeren meer vrees dan liefde misschien? De Vlaamse Lucas d'Heere gebruikte „u”, ghi en dijn door elkaar.

—o—

We zijn nu op een zijspoor geraakt, waartoe een blad als het onze uitnodigt. Maar laten we nu terugkeren naar de sociale verhoudingen, voorzover in de tweede persoon uitgedrukt. En kijken nu naar het Engels.

Daar heeft de tweede persoon . . . slechts één term. Hoog en laag spreken elkaar aan met „you”. Wanneer het heel hoog is, bijvoorbeeld tot de koningin, spreekt men van „your highness”, maar het blijft you. Alleen tegen God de Heere wordt (nog) Thou en Thy gezegd. In de kerk lezen we psalm 23 nog als:

For Thou art with me,
Thy rod and Thy staff they comfort me.

Al in 1388 vertaalde John Wycliffe:
thou art with me.
Thi zerde and thi staf . . .

H. Langerak — Utrecht

Cahiers voor christelijke literatuur (2)

Het derde boekje uit de serie met de bovenstaande titel is van de hand van B. Trouwborst en gaat over de welbekende schrijver en dichter C. Rijnsdorp, geboren in 1894 en nog altijd actief. Het overzicht van zijn leven en werk is bijzonder boeiend en zal naast de jongelui ook menige oudere van gereformeerde huize erg aanspreken.

In Delfshaven geboren als zoon van een „kleine” middenstander heeft hij het niet gemakkelijk gehad. Kees was, in het gereformeerde gezin, de jongste van de zes en toen hij 7 jaar was kreeg zijn vader een ongeluk. Hij viel van de keldertrap en heeft daarna nooit meer zijn werk in de slagerij kunnen doen. Meestal moest hij het bed houden en zijn gezondheid liep sterk achteruit. Zes jaar na de val overleed hij.

Kees' moeder had de leiding van de zaak overgenomen, maar kon het niet volhouden. Eén jaar voor de vader stierf werd het huis verkocht en trok het gezin naar Rotterdam.

Kees, die niet geschikt leek voor zwaar werk, was toen al op de ULO maar moest, om mee te verdienen, gaan werken. Hij werd als jongste bediende belast met het innen van kwitanties. Twee jaar lang heeft hij

In modern Engels heet het:

You are there,
your rod and staff direct my way.

Maar dat laatste is zeker nog niet algemeen. Zelfs wordt dikwijls de derde persoon gebruikt, om zowel het verouderde als het gemeenzame woord te ontlopen. En ook waar in het publiek in gemengde gezelschappen een openingsgebed wordt uitgesproken, wordt de tweede persoon graag vermeden. Het innige contact blijft voor de binnenkamer, naar we hopen.

In die universele you-vorm, van hoog tot laag, ligt een wereld van sociale mogelijkheden. Onlangs werd ons verzocht ergens iets te vertellen over Nederlandse en Engelse sociale verhoudingen. Toen wij vertellen van het „u” en „jij”, waarbij de eerste een afstandelijke, de tweede term een gemeenzame verhouding aangeeft, was ons gehoor geschokt. Een der hoorders merkte op: dat verschil komt bij ons nog in het Gaelic voor (= Schots-Keltisch, graag als verouderd en minderwaardig gezien door Engelsen) . . . Wij antwoordden: dat Gaelic heeft wel meer frappante dingen; denk eens aan de zes naamvallen, waarmee het dichter bij het Latijn dan bij het Engels staat!!

Maar dat gemak, waarmee Engelssprekende mensen elkaar benaderen! Na een „excuse me” kun je alle vragen stellen, de weg, de tijd en verder alles wat je niet weet en dat is veel. Handen geven doe je alleen bij een kennismaking en dan is het nog niet verplicht. Men vindt handen-geven een typisch Duitse gewoonte, overdreven. En dat Belgen elkaar soms drie maal op een morgen een hand geven gaat naar de moppenkolom.

Daar staat tegenover dat men hier (in Schotland) bijzonder vrij is om elkaar aan te raken. Nu er geen „u” is te overwinnen kan een hartelijk antwoord meteen wel gegarandeerd worden met „dear” (beste), „my dear” (lieve), „love” (schat) of met een arm even vast te houden, een hand op een schouder leggen, een lichte klap op een mannenrug te geven. Niet alleen tussen vrienden, maar ook tussen dorpelingen, die elkaar een avond per jaar in vergadering ontmoeten. En elkaar bij een bezoek en afscheid een zoen te onthouden is bepaald grof. Wij denken dan aan Wim Kan, die zo iets „een kouwe hap” noemde . . .

Onlangs moet in het vaderland een commissaris der Koningin in een tafelrede iets hebben gezegd als: dat wij stijve Nederlanders meer met de handen, met kleine aanrakingen, zouden kunnen bereiken dan met wel-doordachte volzinnen. Dat is een explosieve ontwikkeling van het sociale verkeer in de Lage Landen, dunkt ons. Straks wordt de „u”-vorm nog helemaal afgeschaft; dan leven we allen in vrijheid, gelijkheid en broederschap. Maar in de Decembermaand, zo van Sinterklaas tot Kerst, lijkt de U toch nog een zeer gewichtige letter.

zodoende heel wat in de havenbuurten rondgezworven. Daarna heeft hij nog op verschillende handels-, scheepsvaart- en bankkantoren gewerkt. Maar 's avonds en in alle vrije tijd was het studeren geblazen. Deze geniale mens had een heel grote belangstelling voor denkers en dichters en niet minder voor de wereld van de muziek. Hij heeft nog een tijdje gedacht dat hij componist zou worden, maar dat is niet doorgegaan, hij werd meer en meer literator.

Het grootste moment in zijn leven vond plaats toen hij 17 jaar was. Hij was door alle gebeurtenissen in een geestelijke crisis geraakt en zocht naar zekerheid. Die vond hij door, wat hij zelf noemde, zijn ontmoeting met Christus. Dit heeft heel zijn levensrichting bepaald. In een vraaggesprek dat ik eens las zei hij: „Als de Heer je eenmaal redt, is dat voor altijd.”

Trouwborst vertelt nog heel wat meer over hem, over z'n belangstelling, over z'n gedichten en zijn boeken.

Wat de gedichten van Rijnsdorp betreft, die zijn nooit in een bundel uitgegeven, maar in de loop der jaren gepubliceerd o.a. in literaire tijdschriften als „Stemmen des Tijds”, „Opgang” en „Ontmoeting”.

In dit cahier zijn er 9 opgenomen waaronder het bekende:

Niet meer op verre bergen

*Niet meer op verre bergen,
niet in een oude stad
wilt Gij U eerbied vergen
of offering van schat:
de heilige muren vielen,
de bergen liggen stom;
wie maar gelovig knielen
zijn in Uw heiligdom.*

door P. C. van Wijk - Zaltbommel

Opmerkingen over het diakenambt

(2 - slot)

Uit de in 1977 onder diakenen gehouden enquête blijkt dat meer dan 75% van de diakenen nooit hulp heeft verleend aan mensen uit dat rijtje dat ik juist opnoemde. Je kunt je afvragen hoe dat komt. Je kunt je zelf zand in de ogen strooien door te menen dat al die narigheid in eigen gemeente niet voorkomt. 'k Ben bang dat u dan aan struisvogelpolitiek doet. U weet van die problemen waarschijnlijk niet af.

Veel mensen praten over hun problemen gemakkelijker met vreemden dan met broeders. Daar hebben ambtsdragers het waarschijnlijk naar gemaakt, daar hebben — wat algemener gezegd — de brave kerkmensen het naar gemaakt. Wie meent dat de problemen in een wat we noemen conservatieve gemeente minder zijn dan in een gemeente die met progressief wordt aangeduid vergist zich eveneens. De in 1977 gehouden enquête onder jongeren over seksua-

liteit heeft dat wel duidelijk aan het licht gebracht.

De taak van een diaken is met allerlei problemen op de hoogte te zijn, er iets vanaf te weten, teneinde zo een brug te kunnen slaan naar een maatschappelijk werker of een psychiater. Het kan zijn dat een cursus gesprekstechniek kan helpen om een goed gesprek te voeren. Als in de brochure Gemeente-opbouw van het GESV in 1970 wordt gezegd dat ambtsdragers in de kerk de maatschappelijk werker het liefst op een afstand houden, dan is dat een droeve zaak. Het kan zijn dat ambtsdragers bezwaren hebben tegen het feit dat een maatschappelijk werker niet altijd het platgetreden gereformeerde paadje bewandelt, maar de vraag blijft dan of dat pad wel zo gereformeerd, zo christelijk, zo bijbels is. Ik ben bang dat veel ambtsdragers — ook diakenen — de problemen wégschuiven óf voor alle problemen een oplossing in hun zak denken te hebben. Als volgens de genoemde enquête slechts 7 diakenen te maken hebben gehad met seksuele problemen en slechts 4 met drugproblemen zal niemand toch de illusie hebben dat in onze kerken dergelijke gevallen vrijwel niet voorkomen. De mensen van de Stichting Kinderbescherming kunnen wat dat betreft wel andere verhalen vertellen. Ook onder ons zijn problemen. Maar ze komen vaak niet aan de oppervlakte omdat men van kerkelijke ambtsdragers — ik noem nu expres niet alleen de diakenen — geen hulp verwacht. De verwachting die je van een ambtsdrager hebt hangt nu eenmaal voor een groot deel samen met de wijze die iets te bieden heeft.

—o—

*Hoe zijn soms kort de nachten,
doorgebracht in mijmerij!
Want op het onverwachte
zijt Gij het meest nabij.
Dan strenglen zich de handen
ineen met sterke druk
en in de ogen branden
de tranen van geluk.*

Als verklaring wordt in het boekje het volgende aangetekend: Dit gedicht kan in verband worden gebracht met Joh. 4, waar de ontmoeting wordt beschreven tussen Christus en een Samaritaanse vrouw. Zij brengt het gesprek op de vraag, op welke plaats God moet worden aanbeden: op de berg Gerizim (zoals de Samaritanen beweren) of in Jerusalem (op de berg Sion). Christus geeft daarop het volgende antwoord: „Vrouw geloof mij, de ure komt, wanneer gijlieden noch op de berg, noch te Jeruzalem, de Vader zult aanbidden. (vs. 21) Maar de ure komt, en is nu, wanneer de ware aanbidders de Vader aanbidden zullen in geest en waarheid; want de Vader zoekt ook dezulken, die Hem alsoo aanbidden” (vs. 23). In de rest van het cahier geeft Trouwborst citaten uit de roman „Koningskinderen” en wordt aandacht besteed aan het beschouwende proza van Van Rijnsdorp.

Heel boeiend is het artikel dat Van Rijnsdorp schreef in de „Standaard” van 19 oktober 1931 over „Christelijke romankunst” dat als volgt eindigt: „In laatste instantie beslist niet de kunst, maar de persoonlijkheid. Daarom moet de christen-schrijver de gemeenschap zoeken. En die hem. Zo alleen kan, indien God de dubbele genade wil schenken, onze christelijke romankunst, die nog grotendeels geschreven moet worden, één veelkleurig getuigenis van christelijk geloof afleggen en dat naar haar aard”. Een prachtig slot dat altijd gelden zal.

Ook dit cahier wil ik van harte aanbevelen.

Ik wil een paar verhalen vertellen; ze zijn niet verzonnen en ik zou er nog wel meer kunnen geven.

a) Er was eens een jongen die drugs gebruikte, hij was zestien jaar toen hij er mee begon maar hij durfde er thuis niet over te praten om zijn ouders geen verdriet te doen. Met de ambtsdragers van de gemeente wilde hij niet praten omdat hij daar geen enkele heil van verwachtte. Eindelijk deed hij toch zijn mond open tegen een broeder die met hem bad. Dat was goed van die broeder maar toch onvoldoende. Want als je bidt moet je ook werken. Die broeder wist echter niets van drugs af en kon dus weinig verstandige dingen zeggen. En zo kwam die jongen bij het Leger des Heils terecht. Gelukkig, hij had ook ergens anders terecht kunnen komen. En daar ontmoette hij mede-mensen, daar was hij geen getekende meer, geen randfiguur, daar werd niet óver hem maar mèt hem gepraat.

b) Er is een homofiele man die vanaf zijn achttiende jaar geworsteld heeft, in zijn eentje omdat niemand hem begreep. Hij sprak er eens over met een ambtsdrager maar die wist niet anders te doen dan hem de geschiedenis van Sodom voorhouden en hem Romeinen 1 voor te lezen; dat bracht hem alleen maar verder in de put. Totdat hij in humanistische kringen andere homofielen vond om mee te praten. Deze man gelooft in God als Vader van de Here Jezus. Hij staat echter buiten de gemeenschap van onze kerken en wordt niet toegelaten omdat hij samenwoont met een vriend. Hij blijft hopen op een beetje begrip en hoopt toch nog eens het Heilig Avondmaal te kunnen meevieren. Hij verlangt naar mensen met wie hij praten kan.

c) Daar is een meisje van veertien jaar, haar ouders gaan scheiden en zij moet straks een keus doen, zeggen bij wie ze het liefste zijn wil. Wat moet zo'n kind daar mee aan; wat weet zo'n meisje af van kinderscherming en voogdijverenigingen, van kindertehuizen en pleeggezinnen?

d) Daar is een leger dat de overwinning behaalt op de vijand. Er worden gevangenen gemaakt, we hebben er over gelezen in 2 Kronieken 28, en dan zijn er opeens vier samaritanen die diakonaal werk verrichten. De bijbel zal wel niet voor niets vertellen dat het samaritanen waren. Joden kunnen van samaritanen wat leren, en christenen kunnen dat van humanisten eveneens.

—o—
Wat verwacht ik van een diaken?
'k Hoop dat het wat duidelijker is geworden.
Misschien bent u er van geschrokken. Misschien vindt u de verwachting te hoog en vraagt u zich af wie dat zal kunnen volbrengen.
Toch zult u het moeten proberen praktische hulp te geven, dat is moeilijker dan het praten over hulpverlening.

Diakenen hebben hun jawoord gegeven. Ze moeten werken in Gods koninkrijk, ze mogen gemeentelieden stimuleren tot mede-diakonaal-bezig-

zijn. Ze timmeren aan de weg maar zullen geen eer ontvangen. Ik denk aan het verhaal van de bruiloft in Kana. Het woord dat hier voor 'bedienden' wordt gebruikt is hetzelfde als in het nieuwe testament voor 'diakenen'.

Welnu, diakenen mogen water sjouwen, zwaar werk doen; zó mogen ze getuigen zijn van het wonder dat Jezus verricht: water wordt wijn, het onmogelijke blijkt mogelijk. Maar dan zijn de bedienden opeens verdwenen, ze zijn niet meer nodig omdat het niet om hen maar om Jezus gaat. Diakenen mogen sjouw-werk doen, hulp geven waar helpen onmogelijk lijkt. En dan gebeurt er soms toch iets, een wonder in mensenogen: een mens die de weg terug vindt. Dan mogen de dienst-knechten weer vertrekken en komt aan God de eer toe. Een dienstknecht komt nu eenmaal nooit uit bóven het doen van zijn plicht (Lukas 17).

—o—

Ik ga eindigen met twee gedichten. Het eerste is van Willem de Mérode, hij maakte het toen hij na schuldbelijdenis toch nog door de kerkeraad onder censuur werd gezet:

'Zij zeggen: 'wij vergeven, maar
[ga heen!
Wij hebben met de zondaars niets
[gemeen.
Wie God verliet, wordt van Zijn volk
[verstoten.'
Maar de verlatnen vinden God
[alleen.'

'Zij zaten breed op kussens van
[geloof,
rijk in geluk, voor alle ellende doof.
Ik klaag mijn leed de grote Bedelaar,
die zacht Zijn arm onder mijn
[armen schoof.'

Het tweede is van Geert Boogaard en heet 'Zelfonderzoek':

'Nadenkend over
een eenzaam
mens, over
iemand die mij
zo juist verliet en
nu zwerft in
de nacht,
rest er een
vraag aan
mezelf.

Want ongetwijfeld:
de man komt
weer, als een
bedelaar, vragend
om aandacht
en tijd,
vooral om
tijd.

Leg ik, wanneer hij
zich haast om
te komen, aan mijn
deur klopt en
vraagt of ik
er ben,
om zijnentwil mijn
boek weg om
op te staan en dan
te roepen: Ja,
hier ben ik?'

boekbespreking

Zending op weg naar de toekomst.

Essays aangeboden aan prof.
dr J. Verkuyl,
Kok, Kampen, 1978.

— In deze bundel essays, die prof. Verkuyl werd aangeboden ter gelegenheid van zijn afscheid als hoogleraar, wordt een bonte verscheidenheid van onderwerpen aangesneden door een twintigtal auteurs, die voor het merendeel inhaken op bepaalde elementen in Verkuyl's publicaties, met name op zijn „Inleiding in de nieuwere zendingwetenschap”.

Bij een dergelijke verscheidenheid ligt het voor de hand, dat niet alle lezers elk aangesneden onderwerp even interessant vinden. Overigens is daarmee niets ten nadele van het gehalte van de verschillende bijdragen gezegd. Het is onmogelijk hier aan alle essays aandacht te geven. Ik stip slechts enkele punten aan.

De bekende zuid-afrikaanse missioloog prof. dr D. J. Bosch wijst er in zijn bijdrage op, dat in het verleden het accent in Matth. 28 : 19 vaak ten onrecht gelegd werd op: gaat dan heen. Deze woorden werden gelezen als een bevel. Het gevolg daarvan was, dat zending uitsluitend gezien werd als een activiteit ver over de grenzen. In de griekse grondtekst valt het accent echter op het maken tot discipelen: maakt (terwijl ge heengaat) alle volken tot mijn discipelen. Dat sluit de directe omgeving, het eigen volk, in. Zending kan niet beperkt worden tot het uitzenden van zendelingen naar verre, vreemde landen. Elke plaatselijke kerk behoort zendende kerk te zijn. Die opdracht ligt vlak voor eigen deur. Zending begint altijd in Jeruzalem.

J. D. Gort leverde een uitermate grondige bijdrage onder de titel: „Het evangelie voor de armen?” Het eerste deel van deze bijdrage laat zien, dat tot in onze tijd toe radicale bijbelgedeelten waarin economische wantoestanden gehekelde worden, zo grondig vergeestelijkt zijn, dat ze niet langer bedoelen wat ze zeggen. In het tweede deel gaat hij in op de reactie die van de kant van de zgn. bevrijdingstheologie op deze vergeestelijking gekomen is. Hij laat zien dat in deze theologie de verlossing gereduceerd wordt tot een aardse bevrijding en als zodanig niet meer te onderscheiden valt van wat politici, filosofen, medici, sociale werkers, psychiaters en economen te bieden hebben. „Men ziet vaak over het hoofd dat Israël uit Egypte geleid werd met een speciaal doel: Laat mijn volk gaan om Mij te dienen (Ex. 8 : 1).” In het derde deel van zijn bijdrage komt Gort tot een eigen positieve bepaling: „De zonde van de rijke man kan niet worden uitgeroeid, tenzij de armoede van Lazarus wordt weggedaan; en de armoede van Lazarus kan niet worden uitgeroeid, tenzij de zonde van de rijke man wordt weggedaan. De bevrijding van de een hangt af van de bevrijding van de ander,

en van de bevrijding van beiden hangt de redding van de wereld af.”

De relatie tussen dialoog en zending komt in verschillende bijdragen aan de orde. Prof. dr D. C. Mulder heeft die relatie tot specifiek onderwerp van zijn bijdrage gemaakt. Hij komt tot de erkenning dat er van een eigenlijke dialogische situatie in Oud en Nieuw Testament zelden of nooit sprake is. Ook in het boek Handelingen is van een echte dialoog geen sprake. Anderzijds is hij van mening, dat de geest van de bijbel de dialoog gewoon noodzakelijk maakt. „De enige mogelijkheid om van die Heer te getuigen is de weg van de dialogische openheid.” Vandaar ook de titel van zijn bijdrage: „Dialoog als zending.” Het is nog niet genoeg als we de dialoog zien als een van de middelen om zending te bedrijven. Neen, zending is alleen maar mogelijk als dialoog. Waar geen dialoog is, kan niet van zending gesproken worden.

Als dat waar was, zouden we moeten concluderen dat mensen als Petrus en Paulus, die het er — volgens Mulder — alleen maar om te doen was een boodschap te brengen, van een essentiële tendens van het evangelie blijkbaar niets begrepen hebben. Dan zouden zij Christus' opdracht in feite niet hebben uitgevoerd en eigenlijk nooit echt zending hebben bedreven. Het komt me voor dat Mulders bijdrage zichzelf verteert.

Van bijzonder belang lijkt mij de bijdrage van prof. dr H. Berkhof: „Emancipatie, saecularisatie en de zending van de kerk.” Het artikel begint met er op te wijzen, dat Verkuyls gebruik van het woord saecularisatie ietwat slordig en ongenueanceerd is. Daarna ontwikkelt Berkhof zijn eigen visie, waarbij hij scherp onderscheidt tussen emancipatie en saecularisatie. Volgens Genesis heeft de mens „een enorme vrijheid (beeld van God; heersen over de aarde; namen geven aan het geschapene), maar altijd: van Boven af geschenken, gericht en begrensd, en dus: vrijheid altijd in polair verband met enerzijds geborgenheid, anderzijds verantwoordelijkheid.” Door de zonde is daar de klad in gekomen. Vandaar dat emancipatie zich nu naar twee kanten kan uitwerken: „als emancipatie van de geborgenheid en verantwoordelijkheid, en als emancipatie binnen de geborgenheid en verantwoordelijkheid. Die twee zullen veel gemeen hebben en vaak als twee druppels water op elkaar gelijken. Maar ook zal telkens weer blijken dat ze naar oorsprong en strekking tegengesteld zijn.” Waar de emancipatie zich losmaakt van de geborgenheid in en de verantwoordelijkheid aan God, verwordt ze tot saecularisatie.

Berkhof laat vervolgens zien dat emancipatie vaak ten onrechte als saecularisatie is afgewezen, terwijl omgekeerd saecularisatie vaak — evenzeer ten onrechte — als legitime emancipatie wordt beschouwd. Wat dat laatste betreft valt het volgens Berkhof dan ook niet te „ontkennen, dat allerlei tendensen in een verkeerde richting gaan of lijken te gaan. Het emancipatie-proces dreigt krachtens zijn verbintenis met de saecularisatie grenzeloos en normloos te worden. Maar een Exodus zonder een Sinaï houdt geen stand.” Anderzijds acht Berkhof de visie van iemand als dr Schaeffer weer te zeer bepaald door de gedachte dat de emancipatie in wezen niets anders is dan saecularisatie.

Overigens erkent Berkhof, dat het onderscheiden van emancipatie en saecularisatie niet eenvoudig is. „Ik zou zelf in verlegenheid zijn met de vraag, hoe je die twee zindelijk kunt onderscheiden. Wat in zijn opkomst pure saecularisatie lijkt, blijkt in zijn ontwikkeling zich vaak tot heilzame emancipatie te verzakelijken. En wat als onschuldige emancipatie begint, kan de deur open zetten voor de vervreemding van God.”

Het gaat te ver in het kader van een boek aankondiging deze visie van Berkhof na te trekken en aan een nader onderzoek te onderwerpen. Dat ze dat waard is, is duidelijk. Ze heeft onmiskenbaar allure.

Met deze opmerkingen wil ik volstaan. Ik ben me ervan bewust, dat ik het boek in zijn totaliteit geen recht gedaan heb. Dat kon ook niet bij een zo gevarieerde inhoud. Rest mij nog te vermelden dat het boek grotendeels gericht is op „vakmensen”. Dat viel, gezien de aanleiding voor de uitgave ervan, ook niet anders te verwachten.

M. R. van den Berg, Groningen

Rektifikatie. In de bespreking van *Contours of the Kingdom* van de hand van ds M. R. v. d. Berg in het nummer van de vorige week is een storende zetfout geslopen. Op ongeveer twee-derde van de bespreking staat: „Deze gang van zaken maakt wel duidelijk, dat de oproep van de Koinonia-verklaring om verbod van de persvrijheid niet verboden is”, dat moet zijn: „niet overbodig is”.

kerknieuws

Assen — Met ingang van heden komt de gemeente van Assen bijeen in de aula van de Chr. Scholengemeenschap, S. Lagerlöfflaan 3. Medio maart hoopt men definitief over te gaan naar de Bethelkerk, Groningerstraat 12.

Zaanstreek-Centrum — Het adres van de scriba van de kerk van Zaanstreek-Centrum is vanaf 19 januari 1980 niet meer: Floresstraat 12, maar Hennepad 54, 1521 GD Wormerveer, tel. 075-284142.

Kerkendag 1980 — Ontmoetingsdag zaterdag 26 april 1980 D.V. in de Hanzehal en Hanzehof te Zutphen. Ook voor de jeugd een fijn program.

Zeist — De gemeente van Zeist komt sinds Eerste Kerstdag bijeen in gebouw „Calvijn”, Bergweg 6. Een brand is voor deze verhuizing verantwoordelijk. In de kosterswoning die aan de kerk gebouwd is, is vermoedelijk brand ontstaan. De woning is helemaal uitgebrand. Door waterschade, bij het blussen aangericht, is het dak van de kerk zo slecht geworden dat het moet worden vernieuwd. Hoe het met de restauratie zal gaan is nog niet door de eigenaresse, de Ned. Protestantse Bond, besloten.

(Hoewel ten tijde van de brand er kerkdienst werd gehouden, en inderdaad ook juist gepreekt werd over de vier mannen die een gat in het dak maakten om de verlamde aan Chris-

tus' voeten te leggen, is het niet zo dat op het moment dat dat gezegd werd er een vuurbol door het dak kwam. Dat mooie verhaal dat ons vanuit een andere gemeente bereikte (na allerlei geruchten) is wel mooi, maar helaas niet volgens de feiten...)

Bericht Ds Vonkeman — Pas nu bereikte ons het bericht van Ds Vonkeman, dat gedateerd staat november '79. We citeren:

1. We bidden voor die broeders op ons zendingsveld, die nu feitelijk als inheemse predikanten aan het werk zijn; mogen ze zo ervoor bewaard blijven, de weg te gaan van zoveel zwarte leiders, die al gauw sjeikallures aannemen en vergeten dat ze geroepen zijn om dienstknechten te zijn.
2. We vragen onze God of Hij ons rust op de zendingspost wil geven, waar nu de laatste paar weken al driemaal is ingebroken, steeds ten tijde van ons gemeenschappelijk gebed. Sommigen dreigen wat schrikkerig te raken en gunnen zichzelf nauwelijks de rust om voor een tijdje samen te zijn.
3. Naarmate het zendingswerk groeit, neemt ook de lektuurvoorziening toe, in de vorm van ons gemeentebladje, het maandblad dat we samen met de Vrijheid-broeders uitgeven, preekschetsen die naar verre oorden gaan, een krantje voor kinderen, enz. We leggen dit in de hand van de Here; dat zij die moeten schrijven, leesbaar schrijven en zij die lezen, dat met een open hart mogen doen.
4. We zijn zo dankbaar, dat op Mahlabathini nieuwe mensen zich melden. Dank U, Heere. Neem ze nu maar onder Uw hoede, dat ze begrijpen waarop het aankomt en gewend raken aan de nieuwe weg van geloof in Jezus.

5. Zometeen begint de rivier weer in vloed te raken en wordt het contact met het handjevol gelovigen aan de overzijde steeds moeilijker van hieraf. Heere, houd ze vast, anders gaan ze eraan.
6. Waar het goed gaat, staat de duivel achter de deur. Twee weken geleden zeiden mijn vrouw en ik nog tegen elkaar: er zijn de laatste tijd absoluut geen problemen met de 'staf'. De dag daarop openbaarde zich bij Sithole, onze jongste 'candidaat-evangelist' een soort vallende ziekte. Dat veroorzaakte onmiddellijk een geweldige religieuze crisis, omdat hij onder zware druk kwam van de overwegend heidense familie om naar de toverdokter te gaan. Maar Sithole, zo ziek als hij was, hield stand. Hij is verschillende malen naar de dokter gebracht; hij is veel bezocht en wat is er voor hem gebeden. We zijn dankbaar, dat hij standhield. Hij had zijn familie gezegd: als ik weer bewusteloos raak wil ik niet naar de toverdokter gebracht worden. God is er. Er moest dus haast wel genezing komen. Nu, het ergste schijnt achter de rug. Dringend voorbede gevraagd, want we zijn er nog niet.

Prekenserie Ds Mooiweer — Op verzoek van Ds Mooiweer nemen we een rektifikatie op betreffende een eerder in Opbouw verschenen aankondiging van een preken serie van zijn hand: Het thema van de preek van Ds O. Mooiweer te Enschede-Noord, verschenen in de serie „Het Blijvende Woord”, zevende jaargang, no. 22, is niet: **Wetsverwachting en Adventsverwachting**, maar: **Wetsverwachting en Adventsverwachting**. Tevens dient op

pag. 16 regel 15 het woord: kanS vervangen te worden door: kanT.

Ned. Geref. Seminarie — In een nadere mededeling van het Ned. Geref. Seminarie, die ons werd toegestuurd, lezen we:

Ter aanvulling op de mededeling van br. Buwalda in „Opbouw” van 7-12-'79 zij namens het Nederlands Gereformeerd Seminarie mededeeld dat de publicatie van br. Buwalda's naam in het verleden niet is geschied door of vanwege het Bestuur, doch door derden. Het Bestuur zal de wens van Drs Buwalda tot niet vermelding als docent respecteren en betuigt zijn dank jegens hem voor zijn medewerking.

10.12.'79

Het Bestuur

Zuid Afrika — De adviescommissie van de kerk te Kampen heeft een brief geschreven over de voortgang van het werk van Ds Vonkeman. We citeren:

„De advies-commissie voor de arbeid van de eigen zending van de Gereformeerde kerk van Kampen wil u mededeling doen van het feit dat Ds J. Vonkeman bericht deed van het plotselinge vertrek van de evangelist Mkhize met zijn vrouw en twee kinderen.

Zonder enige opgave van redenen is deze broeder begin vorige week vertrokken.

Dit is een vrij ernstige zaak, omdat Mkhize een evangelist is, hoewel niet voortgekomen uit het werk, met toch een goede opleiding. Een man waarvan Ds Vonkeman veel heeft gehad en die min of meer zelfstandig kon werken.

Zijn vrouw is één van de twee verpleegsters, volledig bevoegd, die in de kliniek werkzaam zijn en met de ambulance de zendingsposten bezoeken. Hierdoor zijn dus ineens twee werkers minder aanwezig. Wij schrijven dit niet om onder u een panische reactie te weeg te brengen. Maar wel om uw gebed, en dat van uw gemeente, te vragen. Opdat u met ons bidt dat de Heere in deze situatie voorziet door werkers te zenden”.

Geestelijk gehandicapten — In het kerkblad van Zwolle schreef ds Van Oene het volgende:

Wuiven naar de dominee. Ons land kent ruim 200.000 geestelijk gehandicapten. Van hen wonen er 30.000 in een inrichting. Er zijn zo'n 360 gezinsvervangende tehuizen, waarin een kleine 9000 personen verblijven. Er zijn 320 scholen voor moeilijk lerende kinderen, met 34.000 leerlingen en 110 scholen voor zeer moeilijk lerende kinderen met bijna 8000 leerlingen.

Ruim 100.000 geestelijk gehandicapten maken gebruik van 230 dagverblijven. Op 126 sociale werkplaatsen werken er 20.000.

Dat is de aanhef van een boekje waarvoor ik bijzonder de aandacht

vraag van onze lezers. Ieder van ons kent in de naaste familie of in zijn omgeving wel gezinnen waar een geestelijk gehandicapt kind is. En velen van ons hebben gedurende de jaren wel eens een aangepaste kerkdienst voor deze mensen en hun familie bijgewoond.

Men zal dan ook beseffen hoeveel er vastzit aan het verzorgen en opvoeden van zulk een kind. Dat brengt moeiten en zorgen, ook diepe vreugden, maar niet minder permanente zelfverloochening en blijvende aandacht met zich mee.

Om mensen te helpen: ouders, predikanten, ambtsdragers en anderen in de zorg voor verstandelijk gehandicapten, is dit boekje geschreven. De uitgave van uitgeverij Callenbach kwam tot stand in overleg en samenwerking tussen de stichting PCC d.i. de prot. chr. centrum voor zorg aan geestelijk en lichamelijke gehandicapten en de schrijfster Lize Stilma.

We krijgen veel gegevens, we ontvangen reacties van ouders en van buitenstaanders. We maken in dit boekje eigenlijk enkele diensten voor geestelijk gehandicapten mee.

Er zijn bladzijden in dit boekje die je na lezing lang overweegt. Dan dwalen je gedachten weg en je ziet de beschreven gehandicapten in het gezin, temidden van de andere kinderen.

Er zijn ook bladzijden die je diep ontroeren en het gebed om de volmaakte wereld in je hart losroeren. Ik zou haast zeggen: niet alleen voor de dichtsbijlevenden maar voor ieder zal het goed zijn hiervan kennis te nemen.

Zending Soemba

Verantwoording van particuliere giften ontvangen in de periode 1 juli t.m. 31 december 1979: MdJ te R 6 x 7,50 + 30,—; MjGB te B 6 x 40,—; MwTB te B 6 x 30,—; JB te W 2 x 50,—; DJB te B 100,—; ABvW te V 6 x 20,—; JHB te Z 6 x 2,50; MJB te D 2 x 35,—; HVte G(Gr.) 40,—; JW te L 200,—; EGBB te G 200,—; CMvdW te V 50,—; AvdB te D 50,—; AJK te W 100,—; RGvD te R 20,—; MwJAAS te V 120,—; AW te H 10,—; HK te G 25,—; HtenK te G 20,—; AM te R 30,—; JB te B 10,—; FV te H 100,—; CvdG te N 25,—. Tezamen een bedrag van f 1.960,—, waarvoor we alle geefsters en gevers onze hartelijke dank willen overbrengen, mede namens de broeders en zusters op Soemba, die uw geldelijke steun steeds weer op prijs stellen en ook nog erg nodig hebben. We hopen dan ook in 1980 weer op uw steun te mogen rekenen. Voor alle zekerheid en voor diegenen die ons willen gaan steunen nog even het gironummer: 1768194 t.n.v. penningmeester Zendingscommissie Nederlands Gereformeerde Kerk te 's-Gravenhage.

De penningmeester, G. Wever

De tweejarige PART-TIME OPLEIDING voor de STAATSEXAMENS TOLK-VERTALER

ENGELS (GRONINGEN, ZWOLLE, NIJMEGEN, UTRECHT, AMSTERDAM, ROTTERDAM en EINDHOVEN),
FRANS (GRONINGEN en UTRECHT),
SPAANS (GRONINGEN en UTRECHT)

starten in augustus 1980.

Voor ENGELS en FRANS is er een VOORBEREIDEND JAAR voor bezitters van een M.A.V.O.-diploma.

Programma met volledige inlichtingen en inschrijvingsformulier te verkrijgen bij de studieleider J. R. Blok, Helhuizerweg 1, 7451 KE Holten.

Wij zijn onze hemelse Vader dankbaar dat Hij ons een dochter en zusje heeft toevertrouwd.

Wij noemen haar

Martine Jacoba
(Marjolein)

Piet Busstra
Anja Busstra-Moesker
Rian

7 januari 1980
Mecklenburgstraat 36
3621 GP Breukelen

Drukkerij „Steenbergen“

Periodieken
Boekwerken
Handelsdrukwerk

Zeist - Telefoon 03404-12452

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Drs H. de Jong;
H. Langerak;
Mr. dr J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma;
Drs W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Kerknieuws en berichten over
kerkelijke/christelijke aktivitei-
ten te zenden naar:

„Kerknieuws Opbouw“,
Brugakker 36-22,
3704 LP Zeist,
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen“,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementsprijs:

f 40,— per jaar of f 21,—
per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar
of f 60,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v. van
Geref. Persveren. Heem-
stede.

Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts
per 31 december eindigen. Op-
zeggen uiterlijk tot 15 november

„Zalig de doden die in de
Here sterven, van nu aan.
Ja, zegt de Geest, dat zij
rusten van hun moeiten,
want hun werken volgen
hen na.“ Openb. 14 : 13.

Heden is in zijn Heer en Heiland ont-
slapen, op de leeftijd van 84 jaar,
mijn lieve en zeer zorgzame man,

CORNELIS VAN DRIMMELEN

M. van Drimmelen-van der Spek

Barendrecht, 14 januari 1980
Dorpsstraat 136

De rouwdienst zal gehouden worden
op vrijdag 18 januari in de aula van
de begraafplaats te Barendrecht,
Scheldestraat, waarna aansluitend de
begrafenis zal plaatsvinden.

Geen bezoek aan huis, geen bloemen.

De Raad van de Ned. Geref. Kerk
te Barendrecht deelt hierdoor mede,
dat op 14 januari j.l. in Jezus is ont-
slapen broeder

C. VAN DRIMMELEN

op de leeftijd van 84 jaar.

Met dankbaarheid wordt herinnert
aan zijn liefdevolle en trouwe arbeid
voor de gemeente, die hij vele jaren
in het ambt van ouderling heeft ge-
diend.

De Here vervulde met Zijn vrede en
vertroosting zijn echtgenote en allen
die hem zullen missen.

Namens de Raad der kerk
voornoemd,

Ds H. Smit, praeses
Jac. Wesdijk, scriba

Geen extra brandstoftoeslag !!!!

Blijf ook daarom met
uw vakantie
in uw eigen mooie land.

Bespreek nu een comfor-
table Bungalow, of kom
met uw tent of caravan
naar onze prachtige
camping op de Veluwe,
de parel van Nederland.

CAMPING EN BUNGALOWPARK

„Ackersate“

Voorthuizen - Harremaatweg 26
Telefoon 03429-1274

Er ligt bij de administratie
van ons blad nog een aan-
bod van de eerste twee
jaargangen van „Opbouw“
(in losse nummers). Wie
het eerste komt (belt),
het eerste maalt.

Telef. 03434-4288.

R.B.S. honkvast-onderdak

De Reformatie Bijbelsche School,
de R.B.S. te Zeist, moet verhuizen.
Per 1 september van dit jaar willen we
graag een „eigen“ pand betrekken.

Als **niet** gesubsidieerde instelling zijn we geheel afhankelijk
van uw giften. Dankbaar zijn we voor de f 100.000,— die we
al hebben mogen ontvangen. Streefbedrag is f 500.000,—.
Helpt U ons het resterende deel aan te vullen !

STEUN DE AKTIE R.B.S. Honkvast

We doen daarmee een beroep op U. Want ons werk, jonge
mensen opleiden voor een taak in de **gemeente**, het **jeugd-
werk**, de **zending**, de **evangelisatie** en het **onderwijs** moet
doorgaan.

Help ons ! Doe mee ! Geef nu !

Postgiro 3091180. Bankrek. N.M.B. rek.nr. 69.09.10.983
t.n.v. Ref. Bijbelschool Zeist. Aktie R.B.S. Honkvast.

Reformatie Bijbelschool

Slotlaan 241 — 3701 GG Zeist — Tel. 0 3404 - 24166

De volgende personen bevelen de R.B.S. en de Aktie R.B.S. Honkvast bij U aan:
Ds. P. Boomsma, Geref.-Y.F.C.; Mevr. L. G. H. Bremmer-Lindeboom, Geref. vrijgem.;
Mevr. M. v. d. Brink-Aalders, Ned. Geref.; A. Th. Bakhuizen, Ned. Geref.; Ds. J. Bouw,
Ned. Herv. E. A.; Ds. N. Cornelisse, l'Abri, Ned. Geref.; Mr. P. Coumou, Geref.;
Prof. B. Goudzwaard, Ned. Geref.; Ir. J. van der Graaf, Ned. Herv.; Ds. L. Kievit,
Ned. Herv.; Ds. K. B. Holwerda, Ned. Geref.; I. A. Kole, Geref. Gem.; Ds. W. van
Laar, Ned. Herv.-G.Z.B.; Dr. H. Looyenga, Geref. vrijgem.; L. Luyendijk, Chr.
Geref.; Ds. H. W. Noordman, Geref. vrijgem.; Drs. A. Noordergraaf, Ned. Herv.;
Dr. B. van Oeveren, Geref.; G. van Oord, Ned. Geref.; Drs. A. Overwater, Chr.
Geref.; Ds. H. van Ommen, Ned. Geref.; G. F. Pels, Geref. vrijgem.; Ds. J. A. van
de Peppel, Geref.; Drs. W. G. Rietkerk, Ned. Geref.; Prof. Dr. Ir. H. van Riessen,
Geref.; Drs. F. de Rooy, Ned. Geref.; G. Sipkema, Chr. Geref.; Prof. Dr. Ir. E.
Schuurman, Ned. Geref.; Prof. Dr. W. van 't Spijker, Chr. Geref.; Ds. C. Snoei,
Ned. Herv.-I.Z.B.; Ds. H. van Tongeren, Ned. Ger.; Ds. J. J. Tigchelaar, Ned. Herv.;
Prof. C. Veenhof, Ned. Ger.; Prof. W. H. Velema, Chr. Geref.; Ds. A. van der Veer,
Chr. Geref.; Dr. B. O. de Vries, Geref. vrijgem.; Ds. D. N. Verschoor, Geref.; Joh.
Vuijk, Chr. Geref.; Mej. A. Vreugdenhil, Geref. Gem.; Dr. B. Wentzel, Geref.; P. C.
van Wijk, Ned. Geref.; Ds. J. Westerink, Chr. Geref.; Ds. T. Harder, Chr. Geref.;
K. Groeneveld, Chr. Geref.; Drs. W. van Heeringen, Ned. Herv.; G. Tromp, Geref.
Gem.

de esdoorn

Stichting Geref. Bejaardencentrum „Zwolle“

Voor ons bejaardencentrum „De Esdoorn“,
Esdoornstraat 5, Zwolle

zoeken wij

een bezigheidstherapeut(e)
voor ca. 20 uur per week.

„De Esdoorn“ is een modern bejaardencentrum voor 150 bewoners.
De taak van de bezigheidstherapeut(e) zal zijn het stimuleren en begeleiden van
de handenarbeid van de bewoners. Ervaring met oudere bewoners is gewenst.
Salariëring geschiedt volgens de C.A.O. voor bejaardentehuizen.
Sollicitaties dienen binnen 10 dagen te worden gericht aan het adres van de secre-
taris van de Stichting: dhr. R. Holsappel, Elzenlaan 49, 8024 ZG Zwolle.